

Finanțat de
Uniunea Europeană

INSTITUTE FOR
WAR & PEACE REPORTING

OP-ED

Cum învățăm din greșelile din trecut și creștem valoarea adăugată a unei noi instanțe anticorupție?

AUTOR:

Petru Istrati, membru a Grupului de Experți
în domeniul Justiției (GEJ)

[#JustițiePentruMoldova](#)

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană
și cofinanțat de Fundația Soros Moldova

Finanțat de
Uniunea Europeană

Notă de limitare a responsabilității

Această publicație a fost realizată cu sprijinul financiar al Uniunii Europene și Fundației Soros Moldova. Conținutul acesteia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „Asigurarea integrității, eficienței și independenței sistemului de justiție din Moldova – #JustițiePentruMoldova”, finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat de Fundația Soros Moldova. Conținutul materialului aparține autorilor și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Uniunii Europene și Fundației Soros Moldova.

În luna noiembrie 2023, Parlamentul Republicii Moldova [a votat](#) în prima lectură Proiectul de lege care prevede crearea unei Curți Anticorupție. Populația este în special nemulțumită de impunitatea de care se bucură făptuitorii actelor de corupție și beneficiile materiale pe care aceștia le primesc. Durata mare a proceselor, parcursul extrem de lent a dosarelor și lipsa de finalitate pe cauzele de rezonanță diminuează și mai mult nivelul de încredere a cetățenilor în actul justiției. Deși societatea și clasa politică își pune speranțele în noua structură anticorupție, experiența trecută ne arată că intervențiile trebuie să fie bine cântărite pentru a reduce principalele riscuri care materializate ar putea agrava și mai tare provocările cu care deja ne confruntăm.

Corupția este aproape unanim recunoscută în societatea moldovenească drept o amenințare la adresa bunăstării, justiției și a valorilor etice. O atenție deosebită este îndreptată către elitele corupției, așa-numita „corupție mare”. Astfel, demersurile, inclusiv legislative, în identificarea soluțiilor de combatere a corupției sunt de înțeles, mai ales în contextul în care populația Republicii Moldova percepe ca fiind importantă o astfel de inițiativă. Într-un [sondaj](#) privind integritatea în sectorul judecătoresc, 48% din respondenți au considerat foarte importantă crearea unei Curți Anticorupție și a unui sistem nou de instanțe judecătorești anticorupție, iar 27% din cei intervievați au opinat ca fiind mai degrabă importantă o astfel de reformă. Cu 75% din respondenți aprobând o astfel de intervenție, era de așteptat ca acest concept să prindă contur. Proiectul de lege privind sistemul judecătoresc anticorupție are un scop precis: „**calitatea și celeritatea judecării cauzelor penale pe acte de corupție și a celor conexe**”. Dar poate oare această nouă Curte Anticorupție asigura profesionalismul și viteza examinării cauzelor de corupție?

Pentru a se apropia de scopul indicat mai sus și a răspunde la întrebarea alăturată, sistemul judecătoresc anticorupție ar trebuie să-și înceapă activitatea cât mai curând. [Experiența](#) statelor cu instanțe specializate pe cauze de corupție arată că sunt necesari câțiva ani, după adoptarea și intrarea în vigoare a legilor de înființare, pentru ca noile instanțe să examineze dosare. Acest proces complex și deloc simplu generează unele preocupări cu privire la selectarea judecătorilor, asigurarea cu facilități logistice adecvate (personal administrativ, sisteme informatice ș.a.) identificare/darea în exploatare a sediului etc. La aspectele organizatorice Republica Moldova nu excelează de obicei (ex: sedii pentru instanțele judecătorești, conform [Legii nr. 76/2016](#), darea în exploatare a Penitenciarului din Chișinău, care urma să aibă loc în [iulie 2018 sau perioada de implementare a evaluării externe Pre-Vetting și Vetting](#)).

Noua Curte Anticorupție va examina toate cauzele în baza aceluiași reguli prevăzute de legislația materială și procesuală penală. Faptul că o instanță este specializată, nu înseamnă că va judeca în baza unor norme speciale. Judecătorii unei curți anticorupție se vor supune aceluiași reguli de [etică și disciplină](#) și vor fi obligați să asigure drepturi și garanții egale pentru justițiabili. Spre exemplu, dacă într-o cauză, instanța de judecată trebuie să audieze 25 de martori, sau să dispună efectuarea unei expertize judiciare (*sistem care, la fel, trebuie îmbunătățit*), indiferent dacă va fi într-o Curte Anticorupție sau într-o instanță de drept comun, aceste componente întotdeauna vor genera prelungirea procesului. Astfel de probleme sunt comune în diferite jurisdicții, iar [studiile privind](#)

[managementul timpului judiciar](#) sesizează aceste particularități. Principalele motive de întârziere sunt complexitatea cauzei, comportamentul părților (cooperativ sau necooperant), citare necorespunzătoare, expertize, amânări ș.a. În experiența statelor care fac parte din Consiliul Europei s-a agreat faptul că, „trebuie găsit un echilibru între garanțiile procedurale, care implică în mod necesar existența unor termene care nu pot fi reduse și preocuparea pentru o justiție promptă”. Aceleași standarde, întărite jurisprudențial și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, arată că, o durată de 2 ani în cazurile simple este în general considerată rezonabilă, iar în cazurile complexe, timpul permis este uneori mai mare de 5 ani și aproape niciodată mai mult de 8 ani pentru întreaga procedură. Prin urmare, deși societatea și clasa politică își pun speranțele în soluționarea accelerată a proceselor de rezonanță, realitatea ar putea fi cu totul alta.

O altă componentă importantă a unui sistem judecătoresc anticorupție îl reprezintă viitorii judecători a unor astfel de instanțe. Trebuie să învățăm din experiența Republicii Moldova în cazul instanțelor specializate, care arată că, în jurul acestora s-au coagulat elemente de corupție la cote mai înalte decât la instanțele comune. Până la urmă, singura soluție a fost lichidarea acestora. Un (anti) exemplu îl reprezintă activitatea Judecătoriei Economice de Circumscripție, pentru lichidarea căreia, mai bine de 12 ani în urmă, [s-a opinat](#) că: „[...]concentrarea judecării tuturor litigiilor economice din țară într-o singură instanță de fond și una de apel, de facto permite exercitarea unui control asupra economiei în ansamblu, fapt care contravine politicii de liberalizare și demonopolizare promovată de actualul guvern. La promovarea acestui proiect, s-a ținut cont și de faptul că cele mai importante Hotărâri de condamnare a Guvernului Republicii Moldova de către CEDO au fost pronunțate ca rezultat al activității instanțelor economice.”

Specializarea foarte îngustă a judecătorilor la fel va fi o provocare pentru noua Curte Anticorupție. În ultimul an de activitate (i.e.2016) Judecătoria Militară a examinat doar [156 de cauze](#). O altă experiență nereușită a fost instituția judecătorului de instrucție, care în formula inițială, a fost un eșec. Într-o primă fază, judecătorii de instrucție care erau chemați să fie veritabili *judecători de drepturi și libertăți*, [au descoperit o accentuată vocație pro-acuzatorială](#). Experiența internațională arată că, de multe ori, instanțele anticorupție au fost percepute ca instrumente de oprinare politică. Este relevantă lecția țărilor care au întemeiat instanțe similare, de la cele de pe continentul african ([Nigeria](#)), până la cele din Uniunea Europeană ([Bulgaria](#)), dar care au renunțat la ele după ce acestea au eșuat în atingerea scopului, s-au politizat și nu au dat dovadă eficiență.

Având în vedere ipoteza în care acest proiect de lege este în proces de revizuire pentru a fi adoptat în lectura finală, ar fi important ca autorii proiectului să analizeze adițional intervențiile astfel încât să fie minimizate posibile riscuri în procesul de implementare, astfel încât să fie create oportunități cu valoare adăugată. Primordial ar fi ca în proiectul de lege să fie instituite garanții suplimentare privind selecția judecătorilor, un rol important urmând să fie acordat Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), care la o etapă incipientă să efectueze și un exercițiu de „vetting” Totodată, urmează a fi aduse îmbunătățiri și sistemului de răspundere disciplinară a judecătorilor, iar în această direcție legiuitorul ar trebui să intervină în fortificarea organelor specializate ale CSM:

Finanțat de
Uniunea Europeană

Colegiul Disciplinar și Inspekția Judiciară, care nu au devenit pe deplin funcționale și eficiente nici după modificările legislative din anul [2022](#) și [2023](#). Este necesar să se aducă clarificări în ceea ce privește specializarea judecătorilor, or, examinarea cauzelor penale (componentele de infracțiuni), administrative (contestarea actelor ANI) și civile (confiscare averii nejustificate) nu poate fi catalogată drept specializare. Pentru a atinge rezultatul scontat ar trebui întărită și instituția procuraturii, cel puțin prin punerea în practică a prevederilor [Legii nr. 159/2016](#), perfecționarea [aspectelor organizatorice, funcționale și de cooperarea cu alți actori](#), și organele de urmărire penală, cărora să le fie delegată componenta de „luptă”, iar instanțele să fie responsabile, așa cum e firesc, de îndeplinirea justiției.